

עניינים תוכן

3.....	מבוא
5.....	רקע תיאורטי
10.....	שיטת מחקר
12.....	פרק 1 : רקע היסטורי
19.....	פרק 2 : השלכות ההגירה על אירופה
24.....	פרק 3 : מאפייני ההגירה ונתוני הגירה לאירופה
26.....	מאפייני העולים
28.....	סיכום
30.....	ביבליוגרפיה

מבוא

הגירה ותנועה של אוכלוסייה הייתה מרכיב מרכזי בשינויים פוליטיים ודמוגרפים לאורך ההיסטוריה האנושית. בכוחה של אוכלוסייה חדשה לשנות את צביונו של האזור אליו היגרו ולהביא לתמורות פוליטיות, חברתיות וכלכליות מרחיקות לכת. הרבה מדינות ואימפריות לאורך ההיסטוריה עשו שימוש בהגירה לצרכים פוליטיים ואסטרטגים, לצורך שינוי דמותה של החברה לאחר כיבוש, או לצורך צמצום היכולת של האזרחים להתקומם, כמו גם, יצירת קהילה נאמנה בתוך אויב פוטנציאלי. ישנן עדויות אין ספור בהיסטוריה כיצד הגירה של אוכלוסייה למקומות אחרים הביאו לשינוי פני המקום אליו היגרו – אירופאים שהיגרו לארה"ב, האפריקאים שהובאו לצרכי עבדות במרכז ודרום אמריקה ותנועת המוסלמים לאורך הכיבושים ההיסטוריים וגם כיום¹.

תורכיה, מדינה שנולדה מתוך משבר ארוך שנים, כאימפריה גדולה שהלכה והתפרקה, מוקפת אויבים רבים, הייתה נתונה האימפריה לאנדרלמוסיה פוליטית, חברתית וכלכלית. ללא מנגנוני שליטה יעילים וחילופי אוכלוסין של מיליוני בני אדם למדינות שכנות או בתוך האימפריה². עם נפילתה הסופית של האימפריה העות'מאנית בחרה תורכיה, כמדינה חדשה, בציוויליזציה מודרנית ואימצה את הרעיון הלאומי שמאחד את כל המיעוטים בניסיון להנמיך, עד כמה שניתן, את להבות הסכסוכים תוך חיזוק קשריה עם מדינות אירופה המערביות וארה"ב וחיזוק הצבא התורכי³. תורכיה עיצבה שלטון ריכוזי נוקשה, תוך שמירה על דמוקרטיה, קידמה מיזמים מרחיקי לכת במדינה של פיתוח כלכלי ואפשרה יוזמות פרטיות שהזניקו את המדינה קדימה. השגשוג של תורכיה כמדינה היה משמעותי ונגע בכל היבטי החיים של האזרח התורכי. הצלחתה נבעה בעיקר בזכות השימוש החכם שעשתה במשאבים טבעיים וכן גם במשאבים אנושיים – ניצול היתרונות של מיקומה הגיאוגרפי ותמרון נכון של המפה הגיאוגרפית – פוליטית ודמוגרפית⁴. בעבודה זו אבדוק כיצד עשתה תורכיה שימוש במשבר ההגירה שהתחיל בשנת 2011 באירופה למען טובתה האישית, וכיצד זה קשור למיקומה הגיאוגרפי וההיסטוריה שלה.

נושא העבודה הינו: הגירת מוסלמים לאירופה

¹ Hans Vermulem, Martin Baldwin – Edwards, Migration in the southern Balkans, Riki van Boeschoten (editor), New York Dordrecht London, 2015, pg 30-33, 40 (see: Hans, Martin, Migration)

² אריק יאן צ'ורשר, טורקיה: היסטוריה מודרנית. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, 2005. (להלן: אריק יאן, טורקיה)
³ שמואלוביץ אריה, תורכיה במאה העשרים: בין מודרניזציה למסורת, משרד הביטחון, 1997. עמ' 16 (להלן: אריה, תורכיה)
⁴ אנטון ברקובסקי, תורכיה המשתנה: נקודת מבט גיאוגרפית, חייקן לגאואסטרטגיה, אוניברסיטת חיפה, 2017, עמ' 86 (להלן: אנטון, תורכיה)

רקע תיאורטי

חלק ראשון

עוד מימי אטאטורק, אירופה היוותה מודל חיקוי עבור תורכיה, וגם בזמן עלייתה של המפלגה האסלאמית בתחילת שנות ה-2000, נותרה אירופה יעד בעיני השלטונות התורכיים, והשאפה להתקבל לאיחוד כתברה מן המניין לא ירדה מהפרק, נהפוך הוא.

כבר בשנת 1987 ביקשה תורכיה באופן רשמי להצטרף לקהילה האירופית, עד ימנו מתנהלים מגעים בין תורכיה לבין האיחוד להתקבל. חלפו מאז יותר מ-30 שנים, ויש ספק רב אם בכלל תתקבל אי פעם לנוכח ההתפתחויות האחרונות. לצורך ההמחשה עד כמה התהליך של תורכיה ארוך ביחס לשאר המדינות, לספרד לקח 10 שנים להתקבל, לפולין 8 שנים, לקרואטיה 11 שנים⁵.

עיניה של תורכיה היו ונותרו נשואות לאירופה, והמשבר אליו נקלעה אירופה בעקבות ההגירה המאסיבית מהמזרח התיכון משנת 2015 ואילך היווה עבור תורכיה כלי למימוש האינטרסים הפוליטיים בינלאומיים שקשורים להצטרפות לאיחוד בצורה מסוימת. האיחוד האירופי נכשל בהתמודדותו עם גל הפליטים וכישלונו מהדהד גם לשנים רבות אחרי, להערכת מומחים רבים, משבר זה עלה בחומרתו על המשבר הפיננסי שפקד את יוון וקרואטיה ואיים על יציבותה של אירופה כולה⁶.

האיחוד האירופי ומדינות הבלקן בעיקר ביצעו פעולות על מנת לצמצם את ההגירה מכיוון המזרח התיכון, אך לא היה בזה מספיק, רוב המהגרים הצליחו להיכנס משטחה של תורכיה. אירופה הבינה במהרה את האיום הממשי שעומד בפניה, קנצלרית גרמניה אנגלה מרקל הייתה זו שיזמה הסכם עם תורכיה על מנת שאחרונה תעצור את זרם הפליטים משטחה לכיוון אירופה. בגרמניה התעוררה התנגדות פנימית למדיניות הפתוחה של מרקל בכל הקשור לקבלת הפליטים. ב-18 למרץ 2016 נחתם הסכם בין האיחוד האירופי לבין תורכיה שבו מתחייב האיחוד להעניק סיוע כספי משמעותי לתורכיה – שישה מיליארד אירו עד שנת 2018, בנוסף תבוטל החובה לאשרות ויזה של אזרחים תורכיים שנכנסים למרחב אמנת שנגן. כמו כן, האיחוד יבחן מחדש את הצטרפותה המלאה של תורכיה לאיחוד האירופי. בתמורה לכל אלה תורכיה תמנע / תצמצם עד כמה שניתן הגירה בלתי מוסדרת לאיי יוון ותחזיר מיוון מהגרים בלתי חוקיים. כמו כן, האיחוד יעניק אישור לגרש את הפליטים לתורכיה בתנאי שתורכיה תעניק להם זכויות של פליטים⁷.

⁵ Aydın-Düzgit, S., and N. Tocci. 2015. *Turkey and the European Union*. London: Palgrave Macmillan.

⁶ אנטון, תורכיה, עמ' 114

⁷ שמעון שטיין ושרה פיינברג, אתגרים ביטחוניים - פוליטיים ודילמת האינטגרציה עקב גל הפליטים והמהגרים מהמזרח התיכון לאירופה, בתוך: הערכה אסטרטגית לישראל 2016-2017, המכון למחקרי ביטחון לאומי, תל אביב, 2016-2017, עמ' 70 (להלן: שמעון, שרה, אתגרים)